

Handleiding

Het bos in geuren en kleuren

(lente)

6 - 8 jaar

NMEC DE HELIX
Hoogvorst 2
9506 Grimminge
dehelix@lne.vlaanderen.be
tel. 054 31 79 50
www.dehelix.be

lne.
Departement
Leefmilieu,
Natuur en
Energie

Handleiding: Het bos in geuren en kleuren (lente)

Doelgroep 6 – 8 jarigen

Periode Lente

Duur van de activiteit 2 uur

Materiaal voor de gids

- Handleiding met infokaarten
- Loepen
- Doosje met veertjes gaai
- 2 zeilen

Materiaal voor de kinderen

Rugzakjes met:

- kikkerfoto's
- doosjes insecten
- houten bloemen
- gekleurde lintjes
- kaartjes vogelgeluiden
- boekje: Veertje vliegt
- puzzelstukken bosanemoon
- puzzelstukken wilde hyacint
- blaadjes

Kledij Laarzen en aangepaste kledij

Route en stopplaatsen Zie plan.
Aan de hand van foto's in de leidraad kunnen de kinderen zelf de stopplaats zoeken.

Verloop In deze leidraad vind je allerlei ideeën om samen met kinderen het bos in 'geuren en kleuren' op een speelse manier te ontdekken.

In de tas van de gids zit per stopplaats een fiche met doe-opdrachten en informatie. Het materiaal om de opdrachten en spelletjes uit te voeren zit in rugzakjes die de kinderen dragen.

Je ziet het, je voelt het, je ruikt het: het is lente !!!!!

Wat heb je nodig?
Verhaaltje

Hebben jullie goed geslapen? Wel? Niet? Waarom niet?

Ik vertel een verhaaltje over wakker worden. Jullie beelden uit wat ik vertel.

Ssssst!

Stil! Iedereen slaapt! Ik lig in een bolletje opgerold. Het puntje van mijn neus komt nog net boven het donsdeken uitpiepen. Ik adem rustig iiiiiin en uuuuit ... Rrrrrrrring. Ik schrik wakker en met mijn ogen nog dicht zoek ik het knopje van de wekker. Ik doe dat onding zwijgen. Pats, eindelijk gelukt! Ik draai mij nog een keertje om. De zon schijnt tussen de gordijnen door in mijn ogen. Ik wrijf mijn ogen uit en geeuw ... Nu al moeten opstaan en ik ben nog zo moe ... Ik kijk naar buiten en rek mij eens goed uit. Mijn armen en benen zijn nog een beetje stijf. Ik doe enkele turnoefeningetjes en gooi alle stramme spieren los. Door het open raam komt de morgenlucht naar binnen. Brrr! Dat is maar frisjes ... Vlug aankleden en een lekker ontbijt. Ik heb zin om naar het bos te gaan.

**In de lente ontwaakt de natuur uit haar winterslaap.
Waaraan merk je dat?**

De dagen worden langer, er is meer licht. 's Morgens en 's avonds kan het nog koud zijn, maar overdag is het al lekker warm in het zonnetje.

De knoppen aan de bomen zwellen en barsten open: er verschijnen groene blaadjes. Sommige bomen krijgen later heerlijk geurende bloesems.

Bloemen steken hun kopje boven de grond.

Veel vogels maken elke herfst de tocht naar het warme zuiden. Op een mooie dag in de lente zijn de trekvogels terug en laten ze hun eerste liedjes horen. De vogels bouwen een nest en leggen eieren.

Dieren, die een winterslaap gehouden hebben, zoals de egel, komen uitgehongerd uit hun schuilplaats tevoorschijn.

Alle dieren krijgen het druk, want nu worden de jongen geboren. Die moeten ze beschermen en eten geven.

Kijk eens goed om je heen. Ontdek je sporen van dieren?

AAN DE TAKKENWAL

Wat heb je nodig?
Foto egel

Vind je het egelhuisje in de takkenwal?

In de herfst zoekt de egel een veilig plekje onder een haag of een stapel hout. Hij eet zijn buikje goed vol en slaapt de hele winter in zijn warme nest van gras en bladeren. Wij kunnen de egel helpen door een egelhuisje in de tuin te plaatsen.

Na een lange winterslaap, wordt de egel wakker. Je vindt hem in de tuin of in het bos. 's Nachts gaat hij op stap en maakt daarbij knorrende en snuivende geluiden. Hij ziet niet zo best, maar kan wel goed ruiken en horen. Hij zoekt vooral insecten, slakken en regenwormen, maar ook paddenstoelen, afgevallen vruchten,...

In de lente maakt het vrouwtje een zacht, warm nest van droge bladeren, mos, gras en soms ook papier. Er worden een vijftal jongen geboren. De stekeltjes zijn eerst wit en zacht. Een volwassen egel heeft vijf- tot zeventuizend stekels. Bij gevaar rolt een egel zich op. Een vijand kan hem niet pakken: hij prikt zich aan de stekels.

ALS ER MOLSHOPEN ZIJN:

Wat heb je nodig?
Foto mol

Welk diertje heeft hier gewroet?

Wie heeft al een mol gezien? Hoe ziet een mol er uit?

De mol leeft onder de grond. Hij graaft lange gangen. De losse aarde duwt hij af en toe omhoog en zo ontstaan molshopen. De voorpoten van de mol hebben de vorm van een schop. Hij heeft stevige graafklauwen.

Een mol eet vooral regenwormen, 30 tot 50 per dag, maar ook insecten en insectenlarven. Die vangt hij bij het graven of wanneer hij op ronde is in de gangen. Hij kan in de gangen zowel voor- als achteruit lopen.

De mol heeft een fluweelzachte zwarte pels. Hij heeft geen oorschelpen: ze zouden in de weg zitten bij het kruipen door de nauwe gangen. De ooropeningetjes zitten onder zijn pels en kunnen worden afgesloten. De ogen van de mol zijn piepklein: hij ziet alleen het verschil tussen licht en donker. Rond zijn neus staan tastharen, waarmee hij alles onderzoekt wat hij tegenkomt.

Zie je ook een heel grote molshoop?

Hieronder ligt waarschijnlijk het nesthol van de mol. In de lente krijgt het vrouwtje vier of vijf jongen. Moeder mol zorgt voortdurend voor de kleintjes. Na één maand beginnen de jongen de omgeving te verkennen. Als ze twee maand oud zijn, gaan ze op zoek naar een eigen woonst.

AAN DE VIJVER

Wat heb je nodig?
Foto kikker

**Loop zachtjes naar de vijver. Misschien zitten er kikkers aan de rand.
Opgepast! Als de kikkers je zien, nemen ze een duik in het water.**

De kikker heeft grote ogen bovenop zijn kop. Zo kan hij heel goed zien wat er rondom hem gebeurt. Hij eet zowat alles wat beweegt: kevers, vliegen, wormen, ... Wanneer een beestje voorbij vliegt, vangt hij het met zijn kleverige roltong. De cirkeltjes achter de ogen zijn de oren van de kikker. Met zijn lange sterke achterpoten kan hij ver en hoog springen en ook uitstekend zwemmen..

Kikkers leven zowel in het water als op het land. In de herfst zoeken ze een beschutte plek om een winterslaap te houden. Ze verstoppen zich onder bladeren of in een holletje of kruipen weg in de modder van de vijver.

Opdracht: van zwemmer tot springer

Wat heb je nodig?
Foto's ontwikkeling kikker

**In het ondiepe gedeelte achter de vijver vind je kikkerdril. Zijn er al dikkopjes? Hebben ze al pootjes? Hoeveel pootjes zie je?
Leg de foto's in de juiste volgorde, terwijl de begeleider het levensverhaal van de kikker vertelt.**

1. In de lente worden kikkers wakker en gaan op zoek naar water. Het mannetje lokt het vrouwtje met veel gekwaak en klimt op haar rug.
2. In het water paren de kikkers en legt het vrouwtje de eitjes in een dik pak bijeen. Dit noemen we *kikkerdril*.
3. Na een tiental dagen verschijnen kleine 'visjes' met een dikke kop: *kikkervisjes* of *dikkopjes*.
4. De dikkopjes krijgen eerst achterpoten.
5. Daarna verschijnen de voorpoten.
6. De staart wordt kleiner.
7. Op het einde van de zomer is het kikkervisje een kikker geworden.

Bzzz! Bzzz! Wat een drukte bij die bloemen!

Bloemen kleuren de lente. Welke kleuren zie je? Ruik eens aan een bloem. Zie je kleine beestjes op de bloemen?

Bloemen lokken met hun geuren en kleuren allerlei insecten. Veel insecten houden van het zoete sap (nectar) dat in de bloem verborgen zit.

Sommige insecten eten ook stuifmeel: dit is een fijn poeder in bloemen. Het is erg voedzaam.

Vlinders hebben een lange roltong. Ze zuigen nectar uit de bloemen met hun tong, net zoals jij met een rietje cola opzuigt.

Bijen nemen een voorraad stuifmeel mee naar hun nest. Ze stoppen het in 'korfjes' aan hun achterpoten. Stuifmeel dient als voedsel voor de larven. Van nectar maken bijen honing. Om één druppeltje honing te kunnen maken, is nectar van honderden bloemen nodig.

Opdracht: Bekijk en bespreek de insecten.

Wat heb je nodig?
Afbeeldingen insecten

HOMMEL Ik ben een grote, dikke, dichtbehaarde brommer. Paars en blauw zijn mijn lievelingskleuren. Kan ik niet in een bloem, dan maak ik een gaatje onderin de bloem en snoep zo van de nectar.	BIJ Ik vlieg zoemend van bloem tot bloem. Ik verzamel stuifmeel in korfjes aan mijn achterpoten.
WESP Ik kan flink steken. Om andere dieren daarvoor te waarschuwen, heb ik opvallende gele en zwarte strepen.	VLIEG Ik heb één paar doorschijnende vleugels. Ik zuig mijn eten op met een zuignuit. Ik hou van vieze geurtjes.
VLINDER Ik heb twee paar, vaak mooi gekleurde vleugels. Met mijn roltong haal ik nectar uit de bloemen. Uit mijn eitjes, komen geen vlinders, maar rupsen.	WANTS Als je me aanraakt, scheid ik een stinkend goedje af. Ik heb een driehoekig schild op mijn rug.
LIEVEHEERSBEESTJE Met mijn rode en zwarte kleur waarschuw ik mijn vijanden. Pas op! Ik smaak vies. Het aantal stippen op mijn rug heeft niets te maken met mijn leeftijd. Ik ben een rover en jaag op bladluizen.	KEVER Mijn vleugels om te vliegen, zitten netjes opgevouwen onder de twee stevige schilden op mijn rug. Met mijn voelsprietten, kan ik niet alleen voelen, maar ook ruiken.

Opdracht: bloembezoekers waarnemen

Wat heb je nodig?

Doosjes met afbeeldingen insecten

Bloemen in hout/stevig karton in verschillende kleuren

Je krijgt per twee een doosje met insecten en een bloem.

Zoek in de graskant een bloem met dezelfde kleur. Ga rustig in de buurt van de bloem staan. Zitten er beestjes op de bloem? Als je stil bent, kan je ze horen zoemen. Bekijk ze goed. Vind je dezelfde diertjes in het doosje, dan mag je ze op de bloem plaatsen.

Je kan nog andere bloemen bekijken, maar zoek steeds bloemen met dezelfde kleur als je voorbeeldbloem.

Herken je ook deze bloemen?

Wat heb je nodig?

Loep

Niet enkel de planten langs de graskant staan in bloei. Ook bomen en struiken krijgen bloemen. De bloesems van de appelboom of kerselaar kennen jullie zeker. Sommige bomen zoals de eik hebben bruine of groene bloempjes die niet opvallen.

Bekijk de katjes van wilg of populier met een loep.

Zoek het maar!

Wat heb je nodig?
Foto Gaai
Eventueel veertjes Vlaamse gaai

Kennen jullie de 'Gaai'? (foto tonen)

Overal waar bomen en bosjes zijn, kom je Gaaien tegen. Deze vogel kan je goed herkennen aan zijn mooie blauwe veertjes.

Bekijk de echte veertjes van de gaai.

Zie je op de foto waar ze vandaan komen?

De gaai zingt geen mooie liedjes, maar maakt een krassend geluid. Misschien hoor je hem, want hij is de alarmbel van het bos.

De gaai eet insecten, wormen, bessen, eieren, maar is vooral dol op eikels. In de herfst verzamelt hij die en verstopt ze in de grond voor later. Meestal weet hij ze in de winter terug te vinden, maar soms vergeet hij er enkele op te halen.

Wat gebeurt er met eikels die de gaai vergeet?

Als de eikels op een goede plek, met veel voedsel en water, terecht komen, kiemen ze en groeien uit tot eiken. Zo plant de gaai zijn eigen bos.

Zoek in het bos naar kiemplantjes en jonge boompjes

Opdracht: voorwerp verstoppen

Wat heb je nodig?
Gekleurde lintjes

Zijn jullie, net als Gaaien, ook goed in verstoppen ? Zoek per twee een voorwerp uit de natuur (een takje, een steen, een mooi blad,...) Bind er een gekleurd lintje aan en verstop het in het bos (begeleider bakent een terrein af). Onthoud goed de verstopplaats. Straks komen we hier terug. Ik ben benieuwd wie zijn voorwerp terug zal vinden.

Veel struiken en bomen zijn nog kaal. Bekijk een takje van dichtbij. Wat zie je aan de top en opzij? Wat slaapt er in het knopje?

Raak één knop voorzichtig aan. Voelt hij hard, zacht, glad of plakkerig?

Zie je ook al jonge blaadjes? Welke kleur hebben ze?

In de herfst vallen de blaadjes af en stopt de boom met groeien.

Aan de takken van een tamme kastanje zie je in de winter knoppen met roodbruine schubben. De schubben beschermen de jonge blaadjes die opgevouwen in de knop zitten. Uit de knop ontstaat in april-mei een jonge tak met bladeren. Onder de knop zit een driehoekig littekentje waar vorig jaar het blad aan de tak vastzat.

Idolen van het bos

Maak het heel stil. Als je goed luistert hoor je vogels fluiten.

In de lente begint het grote songfestival. De mannetjes zingen hun mooiste lied. Ze laten de andere mannetjes horen: "Dit stukje bos is van mij, hier bouw ik mijn nest en zoek ik mijn voedsel en jij kan maar beter ophoepelen!!"

Het roodborstje zingt een parelend liedje: "Woont hier ergens een lief meisje?"

De merel fluit: "Wie wil met mij een nestje bouwen?"

De koolmees zingt: "Ik ben het mooiste mannetje van het bos..."

Terwijl mannetje koolmees zingt, luistert vrouwtje mees aandachtig. Ze wil voor haar jongen een sterke en een mooie papa!

Spel: vogelconcert

Wat heb je nodig?

Kaartjes met vogelgeluiden

Fluiten alle vogels hetzelfde liedje?

Elke soort zingt zijn eigen deuntje; sommigen roepen hun naam, anderen zingen een mooi wijsje of maken gekke geluiden ...

Maak 2 gelijke groepen:

Groep 1 zijn de mannetjes. Ze staan aan de ene kant van het pad.

Groep 2 zijn de vrouwtjes. Zij staan aan de andere kant van het pad.

Deel de kaartjes met vogelgeluiden uit. De mannetjes krijgen een kaartje met muzieknoten, de vrouwtjes een kaartje met hartjes.

	<p>De mannetjes kunnen goed zingen. Maak het geluid dat op je kaartje staat.</p>
<p>De vrouwtjes luisteren aandachtig naar de mannetjes. Vrouwtjes zingen niet!</p> <p>Probeer het mannetje te vinden dat het geluid maakt dat op jouw kaartje staat.</p>	

Vinden de paartjes elkaar terug?

De vrouwtjes moeten een mannetje vinden van de eigen soort.

Draai je kaartje open. Heb je goed gekozen?

Bij veel soorten zien de mannetjes er anders uit dan de vrouwtjes. Kijk goed naar de naam. **Lees het weetje aan elkaar voor.**

Nestbouwers aan het werk.

In de lente bouwen de meeste vogels een veilig en warm nest om hun eieren in te leggen. Nesten verschillen in vorm en grootte. Sommige vogels zijn heel slim in het bouwen van een nest. Ze zoeken een beschut plekje zodat rovers het nest niet vinden.

Een nest bouwen is een hele karwei zeker wanneer je alleen je snavel hebt om materiaal aan te brengen. Sommige vogels verstevigen hun nest met modder. Mos en gras worden gebruikt om een stevig kussen te maken. Kleine veertjes maken het nestje lekker zacht.

Het vrouwtje legt eitjes in het nest. Dit vraagt een enorme inspanning daarom legt ze maar één eitje per dag.

Vogels moeten hun eieren warm houden (broeden). Zo kan het jong in het ei groeien. Broedende vogels mogen niet opvallen want bij gevaar kunnen ze niet zomaar wegvliegen. Bij veel vogels broedt alleen het vrouwtje, het mannetje blijft in de buurt. Hij brengt ook voedsel mee voor het vrouwtje.

Als de jongen uit het ei zijn, krijgen de ouders het druk. Met opengesperde bekjes laten de jongen weten dat ze honger hebben. Hun snavels hebben een heldere binnenkant zo zien de ouders waar ze het eten in moeten stoppen.

De ouders zoeken hun hele gebied af naar lekkere hapjes voor de jongen.

Een koolmees vangt bijna 1000 insecten per dag om zijn jongen te voeden.

De koekoek maakt geen nest. Het vrouwtje broedt niet en laat de zorg voor haar jongen over aan andere vogels. Ze legt 10 tot 12 eieren in verschillende nesten (één ei per nest). Die eieren hebben dezelfde kleur als die van de gastvrouw.

Het koekoeksjong komt over het algemeen vroeger uit het ei en gooit de andere eieren uit het nest. Het koekoeksjong blijft alleen achter met zijn pleegouders. Die zorgen goed voor hem. Het koekoeksjong is vaak groter dan de vogel die hem eten geeft.

Een volwassen koekoek is een grijsbruine vogel met een gestreepte borst. Het is een alleseter. Zijn voorkeur gaat naar grote harige rupsen.

Verhaal Veertje vliegt

Wat heb je nodig?

Prentenboek bv. Veertje vliegt! van Luk Dupondt, Riske Lemmens, Cego Publishers, Leuven

Ga rustig zitten op een bank. Vertel het verhaal aan de hand van het prentenboek 'Veertje vliegt!'

Veertje wil het nest uitvliegen. Maar van mama mag dat niet. "Eerst nog veel wormpjes eten!" zegt ze. Toch zet Veertje door. Ze springt uit het nest. En... Veertje vliegt! Maar dan is er nog de grote zwarte poes...

Bewegingsoefening: vliegles

- Evenwichtsoefeningen (lopen op een dunne tak...).
- Diep in en uitademen.
- Linkervleugel uitstrekken.
- Rechtervleugel uitstrekken.
- Beide vleugels uitstrekken en vliegbewegingen maken.
- Op een poot staan.

Spel: Koekoek zoekt nest

Wat heb je nodig?

Ei (tas gids)

Maak een grote kring.

Oefen het liedje op de tonen van 'zakdoek leggen'

Koekoek roepen, nestje zoeken
De koekoek zoekt een merelnest
Daar legt hij zijn eitje neer
En de merel doet de rest

Speel het spel (analoog met 'zakdoekje leggen').

Verloop:

1 kind is de koekoek, de andere kinderen zijn de merels.

Terwijl de merels "koekoek roepen" zingen, stapt de koekoek met het ei rond de kring.

Op "*en de merel doet de rest*" legt de koekoek zijn ei neer achter een van de merels uit de kring en loopt zo snel mogelijk de kring rond om de plaats van deze merel in te nemen. De merel die op het einde van het liedje het ei achter zich opmerkt, pakt het ei op en loopt zo snel mogelijk achter de koekoek. Hij probeert de koekoek te tikken vooraleer hij de kring rond is. Wanneer de merel de koekoek kan tikken mag hij koekoek spelen.

Bloementapijten in het bos

Vroeg in het voorjaar zie je een tapijt van lentebloemen onder de kale bomen van het bos. Ze haasten zich om te bloeien voor de bladeren aan de bomen verschijnen.

Het bosanemonentapijt wordt per jaar ongeveer 1 à 2 cm groter. Om 1 meter tapijt te vormen, heeft de bosanemoon 100 jaar nodig: dit is een zéér oud bos. De bloemen zijn heel teer. Blijf op het pad.

De bloemen draaien met de zon mee. Ze worden ook 'achteromkijkertjes' genoemd.

Wanneer de zon verdwenen is buigen de bosanemonen hun bloemhoofdjes naar beneden. Soms 'blozen' de bloemblaadjes door de koude.

De wilde hyacint geeft het bos een blauw bloementapijt.

Het plantje wacht tijdens de winter, stevig ingepakt, in een bolletje onder de grond. In de bol zit reservevoedsel. Zo kan de wilde hyacint vroeg in het voorjaar bloeien.

Spel: bloemenestafette

Wat heb je nodig?
Puzzelstukken bosanemoon
Puzzelstukken wilde hyacint
Bladeren
Zeilen (tas gids)

**Neem de 2 zeilen en leg ze op de grond.
Zet de dozen met de puzzelstukken op 10 stappen van de zeilen.**

Maak 3 groepen:

Groep 1: maakt een zo groot mogelijk bloementapijt met puzzelstukken van bosanemonen.

Groep 2: maakt een zo groot mogelijk bloementapijt met puzzelstukken van wilde hyacinten.

Groep 3 (4kinderen): 3 kinderen spelen boom. Ze staan met de rug tegen elkaar en steken hun armen (takken) in de lucht, de vingers zijn de twijgen. De doos met bladeren wordt op 10 stappen van de boom gezet. 1 kind hangt een blad aan elke 'twig'.

Verloop:

Haal één voor één een puzzelstuk uit de doos (estafette). Elke bloem bestaat uit 3 delen. Maak de bloempuzzel in de logische volgorde. Leg eerst de wortelstok of bol, dan de bladeren en als laatste de bloem. Haast je. Wanneer alle bladeren aan de boom hangen, stop je met het vormen van het bloementapijt. Welke groep heeft het grootste tapijt?